

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

STATE POLICY ON ENSURING PERSONNEL POTENTIAL IN THE SPHERE OF PUBLIC HEALTH

У статті розкрито сутність проблеми державної політики щодо забезпечення кадровим потенціалом сфери громадського здоров'я. Зазначено, що в процесі реформування кадровий потенціал фахівців медико-профілактичного спрямування не завжди ефективно використовується. У наш час фахівець з громадського здоров'я є однією з найактуальніших професій, особливо в контексті протидії поширенню пандемії Covid-19, забезпечення сприятливих умов для збереження та зміцнення здоров'я нації. Окреслено головні принципи кадрової політики держави загалом і у сфері громадського здоров'я: професіоналізм; комплексність; системність і послідовність; соціальна справедливість; відповідальність держави за створення умов для права громадян на освіту та працевлаштування; безперервність навчання; збалансованість представництва досвідчених та молодих працівників; тендерна рівність; взаємоповага у трудових відносинах між працівником та роботодавцем; партнерство держави і недержавного сектору тощо.

Підкреслюється, що від виваженого управління в питаннях кваліфікації та професіоналізму трудового потенціалу, а також технологічного й матеріально-технічного забезпечення його праці безпосередньо залежить ефективність медичної допомоги населенню, якість профілактики захворювань. Акцентується на тому, що лише висококваліфіковані фахівці здатні результативно й успішно вирішити актуальні проблеми, що наразі постають перед сферою громадського здоров'я. Наголошується, що основним завданням майбутніх фахівців із громадського здоров'я є розробка дієвих, ефективних заходів, спрямованих на збереження здоров'я населення. Зауважується, що державна політика щодо забезпечення кадрового потенціалу для сфери громадського здоров'я й підготовки майбутніх фахівців цієї галузі базуватися основі медико-профілактичних факультетів, оскільки саме в їхніх межах наразі є ґрунтовні програми переддипломної підготовки з громадського здоров'я.

Ключові слова: громадське здоров'я, держава, державна політика, державне управ-

ління, збереження здоров'я, кадрова політика, трудовий потенціал, реформування, фахівці із громадського здоров'я.

The article reveals the essence of the problem of state policy regarding the provision of personnel potential in the field of public health. It is noted that in the process of reforming, the personnel potential of medical and preventive specialists is not always effectively used. Nowadays, a public health specialist is one of the most relevant professions, especially in the context of countering the spread of the Covid-19 pandemic, ensuring favorable conditions for preserving and strengthening the health of the nation. The main principles of the personnel policy of the state in general and in the field of public health are outlined: professionalism; complexity; systematicity and consistency; social justice; the state's responsibility for creating conditions for citizens' right to education and employment; continuity of education; balanced representation of experienced and young workers; tender equality; mutual respect in labor relations between the employee and the employer; partnership of the state and the non-state sector, etc.

It is emphasized that the effectiveness of medical assistance to the population, the quality of disease prevention directly depends on the well-balanced management of the qualifications and professionalism of the labor force, as well as technological and logistical support of its work. Emphasis is placed on the fact that only highly qualified specialists are able to effectively and successfully solve the current problems currently facing the field of public health. It is emphasized that the main task of future public health specialists is the development of effective, efficient measures aimed at preserving the health of the population. It is noted that the state policy regarding the provision of human resources for the field of public health and the training of future specialists in this field is based on the basis of medical and preventive faculties, since it is within their limits that there are currently thorough programs of pre-diploma training in public health. **Key words:** public health, state, public policy, public administration, health preservation, personnel policy, labor potential, reform, public health specialists.

УДК 351
DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2022.31.25>

Бойчунь С.О.,
аспірант,
Класичний приватний університет

Постановка проблеми. Державне регулювання кадрової політики у сфері громадського здоров'я наразі є актуальною проблемою, оскільки від виваженого управління в питаннях кваліфікації та професіоналізму трудового потенціалу, а також технологічного й матеріально-технічного забезпечення його праці безпосередньо залежить ефективність медичної допомоги населенню, якість профілактики захворювань тощо.

Серед пріоритетів державної політики у сфері охорони здоров'я – збереження здо-

ров'я нації, що визначає і демографічну ситуацію, й певні аспекти національної безпеки.

Державна політика щодо забезпечення кадрового потенціалу у сфері громадського здоров'я є одним із аспектів єдиної вітчизняної кадрової політики з огляду на нові вимоги до компетентності фахівців та якості медичних послуг в контексті процесу євроінтеграції та реформування галузі охорони здоров'я в Україні. Адже лише висококваліфіковані фахівці здатні результативно й успішно вирішити актуальні проблеми, що

наразі постають перед сферою громадського здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державної політики, спрямованої на збереження здоров'я нації, вивчали Т. Авраменко (трансформації в у сфері охорони здоров'я та державне управління ними [2]), Л. Батіг (реформа системи охорони здоров'я в Україні та її інформаційний супровід [1]), М. Білинська (державне управління змінами в системі охорони здоров'я [2]), К. Вишньовська (проблеми реформування системи охорони здоров'я в Україні [3]), С. Вовк (реформування сфери охорони здоров'я в Україні та механізми державного управління цим процесом [4]), Я. Радиш (проблема вдосконалення державної політики у сфері охорони здоров'я [7; 13]), І. Солоненко (державна політика з охорони громадського здоров'я в Україні [14] та ін.

Мета статті – розкрити сутність проблеми державної політики щодо забезпечення кадровим потенціалом сфери громадського здоров'я; окреслити головні принципи кадрової політики держави загалом і у сфері громадського здоров'я.

Виклад основного матеріалу.

Необхідною умовою процвітання держави та її соціально-економічного розвитку, найбільшою суспільною цінністю є здоров'я нації. В Конституції України [11] наголошується на тому, що наша держава є соціальною, оскільки зобов'язується піклуватися про соціальну справедливість, достаток своїх громадян, їхній соціальний захист; задоволення соціальних потреб членів суспільства у сфері культури, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, охорони праці, сім'ї тощо.

В основі державної політики України в галузі охорони здоров'я – загальнодержавні рішення щодо збереження та зміцнення фізичного і психічного здоров'я української нації шляхом реалізації сукупності політичних, організаційних, економічних, правових, соціальних, культурних, наукових та медичних заходів [7, с. 7].

У «Концепції розвитку системи громадського здоров'я в Україні» [12] наголошено на тому, що здоров'я населення є однією з найбільших цінностей, необхідною умовою для соціально-економічного розвитку країни.

За визначенням, наданим у Концепції [там само], система громадського здоров'я – це комплекс інструментів, процедур та заходів, що реалізуються державними та недержавними інституціями для зміцнення здоров'я населення, попередження захворювань, збільшення тривалості активного та працездатного віку і заохочення до здорового способу життя шляхом об'єднання зусиль усього суспільства.

Одним із напрямків державної політики щодо вдосконалення системи охорони здоров'я є забезпечення кваліфікованим кадровим потенціалом відповідно до міжнародних стандартів. І підґрунтям профілактичної медицини повинна стати чітко структурована злагожена система громадського здоров'я.

Загалом розрізняють здоров'я індивідуальне та суспільне (громадське), на рівні індивідуального здоров'я людини це – фізична витривалість, емоційна стійкість, працездатність, адаптивність, креативність, моральність, цілеспрямованість. З позиції громадського здоров'я, воно потребує збереження його і примноження.

Як підкреслює В. Грибан, «людина розумна повинна розглядати своє здоров'я не лише як особистий капітал, але і як державну цінність» [5, с. 11].

Проблема збереження та зміцнення здоров'я населення за всіх часів була однією з ключових у суспільстві. Здоров'я нації – це показник цивілізованості держави, що відображає рівень її соціально-економічного розвитку, головний критерій доцільності й ефективності всіх сфер діяльності людини. Наразі в Україні тенденція погіршення здоров'я населення набула загрозливого рівня. Це зумовлено збідненням значної частини населення, погіршенням екологічної ситуації, розповсюдженням здоров'яруйнівних стереотипів поведінки, зниженням доступності до якісних медичних послуг, здоров'явитратністю сучасної системи освіти [8, с. 3].

На думку К. Вишньовської, «реформа охорони здоров'я, яку проводить та чи інша цивілізована країна, передбачає, насамперед, поліпшення стану здоров'я членів суспільства, підвищення ефективності системи охорони здоров'я та більшу доступність людей до медичних послуг» [3, с. 78]. Дослідниця вважає, що однією з причин різкого зростання витрат фахівці вважають розвиток нових, надзвичайно дорогих технологій, новітніх методик лікування й діагностики хворих.

Кадрова політика держави є впровадженням державними структурами комплексом заходів та методів їхньої реалізації, спрямованим на реалізацію мети управління персоналом в певних умовах.

Загалом поняття «кадрова політика» тлумачиться як система управління трудовим потенціалом, діяльність держави з формування відповідного персоналу та реалізацію нормативних вимог щодо цього.

Головними принципами кадрової політики держави загалом і у сфері громадського здоров'я зокрема вважаються:

- професіоналізм;
- комплексність;
- системність і послідовність;
- соціальна справедливість;
- відповідальність держави за створення умов для права громадян на освіту та працевлаштування;
- безперервність навчання;
- збалансованість представництва досвідчених та молодих працівників;
- тендерна рівність;
- взаємоповага у трудових відносинах між працівником та роботодавцем;
- партнерство держави і недержавного сектору тощо.

Основним завданням майбутніх фахівців із громадського здоров'я є розробка дієвих, ефективних заходів, спрямованих на збереження здоров'я населення. Відтак – у процесі професійної вищої медичної освіти студенти спеціальності «Громадське здоров'я» повинні:

1) оволодіти професійними знаннями: з основ політики в охороні здоров'я та соціальної політики, економіки охорони здоров'я, теорії управління, особливостей та закономірностей формування здоров'я населення, методів його моніторингу, аналізу та оцінки його стану; засвоїти принципи та функції системи громадської охорони здоров'я;

2) усвідомити чинники впливу на цей процес;

3) здобути навички адміністративно-управлінської, аналітичної, експертно-консультативної, санітарно-просвітницької, протиепідемічної, комунікативної діяльності;

4) сформувані компетенції щодо правових, економічних, етичних, валеологічних засад медичної професії; невідкладних терапевтичних інтервенцій; безпечності харчових продуктів та захисту споживачів;

5) розвинути вміння: критичного аналізу нових медичних знань, організації профілактики захворювань населення, пропаганди здорового способу життя, застосування технологій управління у сфері громадського здоров'я тощо.

Кадрове забезпечення в площині наукових досліджень визначають як «діяльність уповноважених суб'єктів із реалізації кадрової політики держави» [10, с. 26–27].

Слід зауважити, що в процесі реформування кадровий потенціал фахівців медико-профілактичного спрямування не завжди ефективно використовується. У наш час фахівець з громадського здоров'я є однією з найактуальніших професій, особливо в контексті протидії поширенню пандемії Covid-19, забезпечення сприятливих умов для збереження та зміцнення здоров'я нації.

Представники цієї професії, тобто випускники, які здобудуть освітню кваліфікацію «магістр громадського здоров'я», після закінчення навчання можуть працювати у сфері:

- менеджменту в системі охорони здоров'я;
- профілактичної медицини;
- екології;
- економіки охорони здоров'я;
- медичного права та біотетики;
- соціального забезпечення та обслуговування населення;
- соціальної інформаційної та комунікації.

Як зазначають дослідники, майбутні фахівці з громадського здоров'я повинні мати навички загальної медичної практики, що включають, перш за все, проведення ефективного медичного обстеження, застосування здоров'язбережувальної моделі практичної медицини, тобто врахування соціальних, культурних, екзистенційних, психологічних чинників патологічних станів людини, аналіз та інтерпретацію даних медичного обстеження задля встановлення діагнозу, визначення і проведення (під наглядом фахівця) терапевтичних заходів згідно зі стандартами надання медичної допомоги тощо; вміння і навички управлінської діяльності, що стосуються передусім ефективного планування своєї професійної діяльності, організації командної діяльності медичного персоналу, належного використання ресурсів системи охорони здоров'я, ведення медичної обліково-звітної документації, проведення моніторингу результативності й ефективності професійної діяльності тощо; наявність соціально-комунікативних якостей, до яких належать комунікативні здібності та досвід міжособистісної взаємодії на засадах партнерства, загальнолюдських соціально-моральних цінностей і етичних норм, повага до особистості пацієнта, його прав, зокрема на конфіденційність, самовизначення, особистісну свободу, врахування його потреб і побажань, спілкування з соціальним оточенням пацієнта, здатність до співпраці з іншими фахівцями та кооперації зусиль задля забезпечення якісного медичного обслуговування пацієнта, почуття відповідальності за результати своєї діяльності перед окремим індивідом та суспільством тощо [9, с. 177].

У державному управлінні має звертатися увага на процес професійної підготовки майбутніх фахівців із громадського здоров'я, особливо акцентувати на актуальному напрямку сучасної медицини – медичній екології людини, що сприяє створенню безпечних умов праці та побуту. Адже боротьба з «хворобами цивілізації» в умовах сучасного світу повинна будуватися з урахуванням того, що

антропогенний вплив буде загострюватися навіть незалежно від заходів щодо збереження природи. Адже в сучасних умовах забруднення навколишнього середовища актуалізуються й екологічні проблеми харчування людини. Тому необхідно відшукувати шляхи екологічної реабілітації та засоби оздоровлення людей; одним із головних заходів є забезпечення їх питною водою найвищої якості. Необхідно проводити детоксикацію організму шляхом вживання природних ентеросорбентів, які ефективно виводять токсини з організму тощо.

Слід належну увагу приділяти й аспектам дієтології у навчанні студентів спеціальності «Громадське здоров'я», адже попередити захворювання – завжди надійніше для здоров'я; простіше, ефективніше й економічно вигідніше, аніж потім його лікувати, до того ж отримуючи певні небажані побічні дії від тих чи інших препаратів.

Не менш важливим у професійній підготовці майбутніх фахівців із громадського здоров'я є формування у них компетентності щодо попередження такого негативного прояву, як нейротизм, що згубно впливає на здоров'я населення, забезпечуючи вразливість для широкого спектра різних форм психопатології, включаючи тривожні розлади, порушення настрою, хімічні залежності, соматичні симптоми та розлади прийому їжі. Нейротизм також пов'язаний зі зниженням якості життя, в тому числі з переживанням ворожості, надмірним занепокоєнням, професійної та подружньої незадоволеності [15].

Високий рівень нейротизму спричиняє низьку продуктивність праці через емоційну стурбованість, виснаження й відволікання уваги, що також необхідно враховувати в професійній підготовці майбутніх фахівців із громадського здоров'я.

Державна політика щодо забезпечення кадрового потенціалу для сфери громадського здоров'я й підготовки майбутніх фахівців цієї галузі базуватися основі медико-профілактичних факультетів, оскільки саме в їхніх межах наразі є ґрунтовні програми переддипломної підготовки з громадського здоров'я.

У цьому контексті необхідно звертатися до позитивного зарубіжного досвіду. Так, наприклад, цінним може бути практика підготовки фахівців для сфери громадського здоров'я в сусідній Угорщині: в Дебреценському університеті, в результаті навчання за спеціальністю «Громадське здоров'я» бакалаври та магістри не будуть власне займатися клінічною практикою, у програмах зроблено акцент на промоції здоров'я, вивченні популяційного здоров'я, факторів ризику виникнення захворювань

тощо. Фахівці, які закінчили свої дослідження, будуть мати глибокі знання в галузі епідеміології, зміцнення здоров'я, управління охороною здоров'я, а також політики в галузі охорони здоров'я Програма навчання включає основні предмети (біостатистика і епідеміологія, політика в галузі охорони здоров'я та системи охорони здоров'я, пропаганда здорового способу життя); професійні предмети (гігієна довкілля та епідеміологія, проблеми громадської охорони здоров'я та знедолені), спеціалізовані професійні предмети (гігієна харчування, епідеміологія інфекційних хвороб, епідеміологія неінфекційних захворювань, епідеміологія захворювань із важливим значенням для громадського здоров'я, генетична епідеміологія, планування і управління проектом). Передбачено також факультативні предмети та виконання дипломної роботи [6, с. 168].

Як зазначено в «Концепції розвитку системи громадського здоров'я», забезпечення розвитку кадрових ресурсів у сфері громадського здоров'я є нескоординованим, систему підвищення кваліфікації фахівців фактично замінено на періодичні атестації, відсутня система мотивації, система конкурсного відбору та кар'єрного зростання. Актуальною проблемою є низький рівень оплати праці, що призводить до неможливості залучення високопрофесійних кадрів. Пріоритетним завданням є впровадження спеціальності та спеціалізації «громадське здоров'я» [12].

Висновки. Отже, метою державної політики щодо забезпечення кадрового потенціалу для сфери громадського здоров'я в Україні є збереження здоров'я нації, запобігання захворюванням і надання кваліфікованої медичної допомоги з використанням найновіших здоров'язбережувальних технологій. Адже від виваженого управління якісною професійною підготовкою майбутніх фахівців із громадського здоров'я багато в чому залежить здоров'я нації. У зв'язку з цим необхідно посилювати роботу над вивченням позитивного зарубіжного досвіду з цієї проблеми, адаптувати його до суспільно-політичних та соціально-економічних умов нашої держави в контексті євроінтеграційного поступу. країнах Європи впроваджено триступеневу освіту за фахом «громадське здоров'я»: бакалаври, магістри та доктори філософії в галузі медицини. Такий досвід міг би стати дуже актуальним і корисним для української системи охорони здоров'я. Необхідно адаптувати до національної специфіки медичної освіти навчальні програми, розширити й доповнити їх, ввести нові дисципліни, спрямовані на

різнобічну професійну підготовку майбутніх фахівців із громадського здоров'я.

Тому наразі важливо, сприяючись на основні положення Європейського плану дій зі зміцнення потенціалу служб громадського здоров'я зосередити зусилля на підготовці власне фахівців із громадського здоров'я (бакалавр, магістр, доктор філософії) та забезпечити їхній безперервний професійний розвиток і самовдосконалення. Необхідно повністю переорієнтувати медико-профілактичні факультети у факультети громадського здоров'я, створити вузькопрофільні випускні кафедри: політики охорони здоров'я; біоетики; громадського здоров'я; медицини праці та професійного здоров'я. А також доцільно розгорнути спеціальну підготовку психологів, юристів, соціологів, фахівців з фінансового забезпечення – для роботи в системі громадського здоров'я.

Слід системно підійти до вирішення цього питання й науково-методичного забезпечення ефективної, якісної професійної підготовки медичних та управлінських кадрів для сфери громадського здоров'я, що ґрунтується на позитивних і прийнятних для України прикладах зарубіжного досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батіг Л. Роль зв'язків з громадськістю в забезпеченні інформаційного супроводу реформи системи охорони здоров'я в Україні : посібник № 10 ; за заг. ред. А. Малагардіса, В. Рудого. Київ : Проект Європ. Союзу, 2006. 40 с.
2. Білинська М. М., Авраменко Т. П. Управління змінами охорони здоров'я. Київ, 2015. 80 с.
3. Вишньовська К. Проблеми реформування системи охорони здоров'я в Україні. *Світ фінансів*. 2008. № 3 (16). С. 78–86.

4. Вовк С. М. Механізми державного управління системними змінами у сфері охорони здоров'я : автореферат дис. ... докт. з держ. управл. : 25.00.02. Маріуполь, 2019. 42 с.

5. Грибан В. Г. Валеологія : навч. посібник для студентів ВНЗ. Київ : Центр навчальної літератури, 2008. 256 с.

6. Грузєва Т. С., Гречишкіна Н. В., Литвинова Л. О. Громадське здоров'я (Public Health) як нова спеціальність: сучасні підходи до викладання (на прикладі Дебреценського університету, Угорщина). Україна. *Здоров'я нації*. 2017. № 1 (42). С. 166–171.

7. Державна політика у сфері охорони здоров'я : кол. моногр. : у 2 ч. / кол. авт. ; упоряд. Я. Ф. Радиш ; передм. та заг. ред. М. М. Білинської, Я. Ф. Радиша. Київ : НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.

8. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с.

9. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі : колективна монографія / за заг. ред. Л. М. Рибалко. Тернопіль : Осадца В. М., 2019. 400 с.

10. Кагановська Т. Є. Кадрове забезпечення державного управління в Україні : монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. 330 с.

11. Конституція України (із змінами і доп.). Київ : Атіка, 2006. 64 с.

12. Про схвалення Концепції розвитку системи громадського здоров'я : Розпорядження КМУ від 30 листопада 2016 р. № 1002-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-2016-%D1%80#Text>.

13. Радиш Я. Ф. Державне управління охороною здоров'я в Україні: генезис, проблеми та шляхи реформування : монографія. Київ : Вид-во УАДУ, 2001. 360 с.

14. Солоненко І. М. Державна політика з охорони громадського здоров'я в Україні : навч. посіб. / за ред. І. М. Солоненка, Л. І. Жаліло. Київ : Вид-во НАДУ, 2004. 116 с.

15. Ozer DJ, Benet-Martinez V. *Annu Rev Psychol*, 2006. 401. P. 21.